

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

เนื่องจากสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปครอบครัวไทยมีแนวโน้มเป็นครอบครัวเดี่ยวมากขึ้น สมาชิกในครอบครัวส่วนใหญ่จึงมักประกอบไปด้วย พ่อ แม่ ลูก เท่านั้น พ่อกับแม่ต้องไปทำงานเพื่อหารายได้ให้เพียงพอค่าใช้จ่าย จึงไม่มีเวลาให้กับเด็ก เด็กต้องอยู่คนเดียวบ่อยครั้งส่งผลให้เด็กและผู้ปกครองมีโอกาสในการสื่อสารกันน้อยลง ขณะเดียวกันเด็กกลับมีเวลาอยู่กับโทรทัศน์มากขึ้น ดังนั้นโทรทัศน์จึงมีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ของเด็กมาก

ผู้ปกครองเป็นผู้มีอิทธิพลต่อการเรียนรู้รวมถึงการดูโทรทัศน์ของเด็ก เพราะเด็กต้องการคนที่แนะนำ หรืออธิบายให้เข้าใจในสิ่งที่ตนสงสัย โดยเฉพาะจากคนใกล้ชิด ซึ่งนอกจากผู้ปกครองจะมีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ และการดูโทรทัศน์ของเด็กแล้ว บัณฑิตอื่น ๆ ก็มีส่วนเกี่ยวข้องกับการดูโทรทัศน์ของเด็ก เช่น รูปแบบการสื่อสารภายในครอบครัว การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการดูโทรทัศน์ของเด็ก และลักษณะการให้คำแนะนำของผู้ปกครองในการดูโทรทัศน์

6.1 สรุปผลการวิจัย

6.1.1 รูปแบบการสื่อสารภายในครอบครัว

จากการศึกษาครั้งนี้พบว่า ครอบครัวส่วนใหญ่มีรูปแบบการสื่อสารภายในครอบครัวแบบปล่อยให้เด็กได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็นได้อย่างเปิดเผย รองลงมาคือรูปแบบการสื่อสารภายในครอบครัวแบบยึดถือสังคมหรือเคารพเชื่อฟัง และรูปแบบการสื่อสารภายในครอบครัวแบบผสมผสานตามลำดับ บัณฑิตที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับรูปแบบการสื่อสารภายในครอบครัว คือ โอกาสและสถานการณ์รวมไปถึงอายุของเด็ก ผู้ปกครองที่คิดว่าเด็กโตพอที่จะมีความคิดมีวิจารณญาณเป็นของตัวเองแล้ว จะปล่อยให้เด็กได้มีอิสระและสามารถแสดงความคิดเห็นได้เต็มที่ ต่างจากเด็กเล็ก หรือเด็กที่ผู้ปกครองคิดว่าเด็กยังไม่โตพอที่จะมีวิจารณญาณเพียงพอ ผู้ปกครองจึงต้องคอยเข้มงวดกับเด็ก ๆ เหล่านี้

นอกจากนี้ยังพบว่า รูปแบบการสื่อสารภายในครอบครัวไม่ได้มีรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง หรือมีรูปแบบการสื่อสารที่เป็นแบบตายตัว แต่จะขึ้นอยู่กับโอกาสและสถานการณ์ในแต่ละครอบครัว

6.1.2 การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการดูแลโทรทัศน์ของเด็ก

การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการดูแลโทรทัศน์ของเด็ก ผู้ปกครองในทุกครอบครัวจะมีโอกาสดูแลโทรทัศน์ร่วมกับเด็ก ซึ่งอาจมีเวลามากน้อยแตกต่างกันไปตามแต่ละปัจจัย ซึ่งรวบรวมได้ดังนี้ คือ

6.1.2.1 เวลาว่างที่ตรงกันของเด็กและผู้ปกครอง

เนื่องจากสภาพสังคมปัจจุบันที่ครอบครัวมีแนวโน้มเป็นครอบครัวเดี่ยวมากขึ้น ผู้ปกครองมีหน้าที่ต้องออกไปทำงานนอกบ้านเพื่อหารายได้มาให้เพียงพอค่าใช้จ่าย เด็กมีหน้าที่ต้องไปโรงเรียน บางครั้งเด็กถูกปล่อยให้อยู่คนเดียว รวมถึงการดูแลโทรทัศน์คนเดียว กว่าเวลาที่ผู้ปกครองกลับจากการทำงานเด็กก็เข้านอนแล้ว หรือบางครอบครัวที่ผู้ปกครองทำงานที่บ้านแต่ไม่มีเวลาดูแลโทรทัศน์กับเด็กเพราะต้องทำงาน เวลาส่วนใหญ่ที่เด็กและผู้ปกครองจะมีโอกาสในการดูแลโทรทัศน์ร่วมกันจึงมักจะเป็นเวลาช่วงเย็น หรือ ช่วงเวลารับประทานอาหารเย็น ซึ่งเป็นเวลาที่ต่างคนต่างเสร็จสิ้นจากภารกิจประจำวันของตัวเอง

6.1.2.2 จำนวนเครื่องรับโทรทัศน์ในบ้าน

โทรทัศน์เป็นสื่อที่มีในทุกบ้าน จากการเข้าไปสอบถามและสังเกตการณ์พบว่า แต่ละบ้านมีโทรทัศน์เฉลี่ยบ้านละ 2 เครื่อง วางไว้ในห้องรับแขก และในห้องนอน จำนวนโทรทัศน์ที่มีมากกว่า 1 เครื่องมีส่วนสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการดูแลโทรทัศน์ของเด็กและผู้ปกครอง เพราะถ้าหากความสนใจไม่ตรงกันเด็กและผู้ปกครองก็จะแยกกันดูคนละเครื่อง เหมือนครอบครัวอื่นที่พ่อจะแยกไปดูโทรทัศน์คนเดียว เพราะพ่อชอบดูข่าว แต่แม่กับอันชอบดูละคร อย่างไรก็ตามถ้าหากบ้านใดมีโทรทัศน์เครื่องเดียว โอกาสที่เด็กจะได้ดูโทรทัศน์คนเดียวก็มีเช่นกัน อย่างไรก็ตามครอบครัว ด.ช. นันทปรีชา (ก๊อต) เมื่อก๊อตดูการ์ตูนแม่ก็จะออกไปนอกบ้านหรือทำงานบ้านปล่อยให้ก๊อตดูโทรทัศน์คนเดียว แต่ถ้าก๊อตดูรายการอื่นที่แม่สนใจแม่ก็จะมานั่งดูด้วย

6.1.2.3 ที่ตั้งของเครื่องรับโทรทัศน์

ที่ตั้งโทรทัศน์มีส่วนสัมพันธ์กับการดูโทรทัศน์ของเด็กและผู้ปกครอง ผู้วิจัยพบว่าโทรทัศน์ถูกตั้งไว้ในตำแหน่งที่โดดเด่นของบ้าน คือเมื่อเริ่มเข้าไปในบ้านสิ่งแรกที่จะเห็นก่อนอื่นใดคือโทรทัศน์และที่นั่งที่ถูกจัดเตรียมไว้สำหรับเพื่อรับแขกและที่พักผ่อนของสมาชิกในครอบครัว แม่ผู้ปกครองและเด็กจะใช้เวลาอยู่ด้วยกันที่บ้าน ที่ตั้งโทรทัศน์ก็เป็นอีกสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เด็กและผู้ปกครองไม่ได้ดูโทรทัศน์ด้วยกัน เช่น ครอบครัวของ ด.ช. จิระวัฒน์ (พลูค) แม่พลูคทำงานที่บ้านโดยเปิดเป็นร้านขายของ ทำให้ต้องวางโทรทัศน์ไว้บนชั้นลอย เพราะชั้นล่างไม่มีที่ว่างสำหรับวางโทรทัศน์ พลูคจึงต้องดูโทรทัศน์คนเดียวเป็นประจำ พลูคจะได้ดูโทรทัศน์กับแม่ก็ต่อเมื่อปิดร้านแล้วซึ่งเป็นเวลาค่อนข้างดึก ซึ่งในบางที่พลูคก็หลับแล้ว

6.1.2.4 การดูโทรทัศน์กับการทำกิจกรรมอื่น ๆ

จากการสังเกตและสัมภาษณ์พบว่า การดูโทรทัศน์ไม่ใช่กิจกรรมที่เด็กชอบทำมากที่สุด แต่สิ่ง que เด็กชอบทำมากที่สุด คือ การได้เล่นกับเพื่อน ๆ เด็กจะดูโทรทัศน์ก็ต่อเมื่อไม่มีอะไรทำ หรือใช้โทรทัศน์เป็นเพื่อนแก้เหงา บางครั้งการดูโทรทัศน์จะกระทำพร้อมกันกับการรับประทานอาหาร หรือการดูโทรทัศน์กระทำไปพร้อมกับการวาดรูป หรือการเล่นของเด็ก ๆ กิจกรรมเหล่านี้จะเป็นปัจจัยที่ดึงดูดความสนใจของเด็กและผู้ปกครองออกจากการดูโทรทัศน์ร่วมกัน

6.1.2.4 ลักษณะสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัย

ลักษณะสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัยมีส่วนสัมพันธ์กับการดูโทรทัศน์ของเด็กและผู้ปกครอง ความเป็นอยู่ของชุมชน ในเขตพื้นที่สายไหม มีลักษณะกึ่งเมืองกึ่งชนบท คือ พื้นที่แห่งนี้มีลักษณะความเป็นสังคมเมืองตรงที่มีความจำกัดเรื่องพื้นที่ ที่อยู่อาศัยค่อนข้างคับแคบ ซึ่งสภาพบ้านโดยส่วนใหญ่เป็นทาวเฮ้าส์ติดกัน และครอบครัวส่วนใหญ่มีลักษณะเป็นครอบครัวเดี่ยว สำหรับลักษณะความเป็นสังคมชนบท คือ ประชาชนดั้งเดิมของพื้นที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ทำให้พบเห็นพื้นที่บางส่วนยังเป็นพื้นที่สำหรับการเพาะปลูก สภาพที่อยู่อาศัยไม่มีกำแพงสูงขวางกั้นเหมือนบ้านที่อยู่ในเมือง ประชากรยังมีความเชื่อเพื่อผีแผ่ ถ้อยที่ถ้อยอาศัยต่อเพื่อนบ้านและผู้มาเยี่ยม และมักมีการรวมกลุ่มทำกิจกรรมของชุมชนเสมอ เด็ก ๆ จะชอบเล่นกับเพื่อน ๆ ที่อาศัยอยู่ในละแวกเดียวกัน และบางครั้งก็จะมีกรไปดูโทรทัศน์บ้านเพื่อนมากกว่าที่จะดูที่บ้านกับผู้ปกครอง ผู้วิจัยยังสังเกตเห็นความสัมพันธ์ของคนในชุมชนนี้ด้วยว่าครอบครัวไหนที่สนิทกับเพื่อน

บ้านก็จะไปเล่นกับเพื่อนบ้าน มีของฝากให้กัน ทำอาหารทานข้าวด้วยกัน รู้เรื่องราวของคนใน
 ละแวกที่ตัวเองอาศัยอยู่ในระดับหนึ่ง ซึ่งจะเป็นการรู้จักเฉพาะคนที่อาศัยอยู่ละแวกในซอยบ้าน
 เท่านั้น ถ้าเป็นคนซอยอื่นก็จะไม่รู้จักนอกจากจะเป็นญาติกัน ซึ่งความสัมพันธ์ในลักษณะดังกล่าว
 นี้ถือว่าสะท้อนให้เห็นถึงสังคมของชุมชนเขตสายไหมว่ายังเป็นสังคมเปิด ถึงแม้ว่าสังคมในปัจจุบัน
 นี้จะมีแนวโน้มเป็นแบบตัวใครตัวมันหรือสังคมปิดมากขึ้น

6.1.2.5 การลูกค้านำของเทคโนโลยีที่น่าสนใจกว่า

การลูกค้านำของเทคโนโลยีสมัยใหม่เป็นอีกสาเหตุหนึ่งในการช่วงชิงเวลาการดู
 โทรทัศน์ร่วมกันของเด็กและผู้ปกครอง เช่น การเล่นเกมคอมพิวเตอร์ จากการศึกษาพบว่า
 คอมพิวเตอร์มีวัตถุประสงค์เพื่อใช้ในการเล่นเกมมากกว่าการใช้งานอย่างอื่น เด็ก ๆ ชอบเล่นเกม
 คอมพิวเตอร์มาก โดยเฉพาะเด็กผู้ชาย ผู้ปกครองที่ค่อนข้างมีฐานะจึงนิยมซื้อเกมคอมพิวเตอร์
 ให้เด็กเพื่อที่เด็กจะได้อยู่บ้านและอยู่ในการควบคุมดูแลได้

6.1.2.6 สถานที่ทำงานของผู้ปกครอง

สถานที่ทำงานของผู้ปกครองมีความสัมพันธ์กับการดูโทรทัศน์ของเด็ก คือ
 ผู้ปกครองที่ทำงานที่บ้านจะมีโอกาสดูโทรทัศน์กับเด็กมากกว่าผู้ปกครองที่ทำงานนอกร้าน

6.1.2.7 ความสนใจที่ต่างกันระหว่างเด็กและผู้ปกครอง

อายุ และเพศที่ต่างกันส่งผลให้มีความสนใจต่างกันไป จากการสังเกตและ
 สอบถามในทุกครอบครัวพบว่าผู้ปกครองที่เป็นเพศชายมักจะดูข่าว ดูกีฬา และรายการสารคดี
 ผู้ปกครองที่เป็นเพศหญิงมักจะดูละคร ข่าว และดูโชว์ต่าง ๆ เด็กจะดูการ์ตูนและละครที่ให้ความ
 บันเทิง ผู้ปกครองเพศหญิงมักดูรายการต่าง ๆ ตามที่เด็ก ๆ ดูได้ดีกว่าผู้ปกครองที่เป็นเพศชาย
 สำหรับรายการที่มักจะดูด้วยกันทั้งครอบครัวมักจะเป็นรายการบันเทิง หรือสารบันเทิง เช่น
 รายการสะกิดข่าว เกมเศรษฐี เกมทศกัณฐ์ เป็นต้น

6.1.3 ความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบการสื่อสารภายในครอบครัวกับการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการดูแลโทรทัศน์ของเด็ก

จากการศึกษาครั้งนี้ พบว่า ไม่ว่าครอบครัวจะมีรูปแบบการสื่อสารภายในครอบครัวในรูปแบบใดก็ตาม ผู้ปกครองทุกครอบครัวมีส่วนร่วมในการดูแลโทรทัศน์กับเด็ก โดยได้ดูโทรทัศน์ร่วมกับเด็ก และขณะที่ผู้ปกครองดูแลโทรทัศน์กับเด็กนั้น ผู้ปกครองส่วนใหญ่จะพูดคุยเกี่ยวกับรายการที่ดูร่วมกันไปด้วย มีบางครอบครัวเท่านั้นที่ผู้ปกครองไม่ได้พูดคุยกับเด็กเกี่ยวกับรายการโทรทัศน์

อย่างไรก็ตาม รูปแบบการสื่อสารภายในครอบครัวทั้ง 3 รูปแบบ ยังจำเป็นต้องควบคุมเวลาในการดูแลโทรทัศน์ของเด็ก เพราะเด็กยังไม่มีวินัยเพียงพอที่จะควบคุมเวลาดูโทรทัศน์ของตนเองได้ แต่ในบางครอบครัวที่เด็กมีระเบียบวินัย รู้จักเวลาที่ต้องเข้านอน ผู้ปกครองจะไม่ใช้การควบคุมเวลา ในขณะที่ครอบครัวส่วนใหญ่มีแนวโน้มควบคุมเวลาในการดูแลโทรทัศน์ของเด็กก็มีเพียงบางครอบครัวเท่านั้นที่ผู้ปกครองยังต้องควบคุมเรื่องเนื้อหารายการ สาเหตุนี้มาจากเด็กอายุน้อยยังไม่สามารถแยกแยะสิ่งที่เห็นในโทรทัศน์ได้และเคยเลียนแบบพฤติกรรมการต่อสู้ที่เห็นในรายการการ์ตูนเป็นประจำ ทำให้เจ็บตัวบ่อยครั้ง ผู้ปกครองจึงยังต้องใช้การควบคุมเนื้อหารายการโทรทัศน์

นอกจากนี้ยังสรุปได้ว่ารูปแบบการสื่อสารภายในครอบครัวไม่ใช่ปัจจัยสำคัญต่อการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการดูแลโทรทัศน์ของเด็ก แต่จะขึ้นอยู่กับปัจจัยอื่น เช่น เรื่องเวลาหรือโอกาสเป็นสำคัญ

6.1.4 ความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบการสื่อสารภายในครอบครัว กับลักษณะการให้คำแนะนำของผู้ปกครองในการดูแลโทรทัศน์

ครอบครัวที่มีรูปแบบการสื่อสารภายในครอบครัวแบบปล่อยให้เด็กได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็นได้อย่างเปิดเผยจะเน้นการให้คำแนะนำแบบยอมรับ ครอบครัวที่มีรูปแบบการสื่อสารภายในครอบครัวแบบยึดถือสังคมหรือเคารพเชื่อฟังจะเน้นลักษณะการให้คำแนะนำแบบแยกแยะ ขณะที่ครอบครัวที่มีรูปแบบการสื่อสารภายในครอบครัวแบบผสมผสาน จะไม่เน้นการให้คำแนะนำในการดูแลโทรทัศน์ในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง

สรุปได้ว่า ผู้ปกครองจากทุกรูปแบบการสื่อสารภายในครอบครัว ผู้ปกครองส่วนใหญ่ได้ให้คำแนะนำในการดูแลโทรทัศน์ มีบางครอบครัวเท่านั้นที่ผู้ปกครองไม่ได้ให้คำแนะนำในการดูแลโทรทัศน์

เนื่องจากมีองค์ประกอบหรือปัจจัยภายในครอบครัวที่ทำให้ผู้ปกครองไม่ได้ให้คำแนะนำเด็กในการดูโทรทัศน์ เช่น ปัจจัยเรื่องเวลา และปัจจัยเรื่องการเรียนรู้ของเด็ก

6.1.5 ความสัมพันธ์ระหว่างการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการดูโทรทัศน์ของเด็ก กับลักษณะการให้คำแนะนำของผู้ปกครองในการดูโทรทัศน์

ครอบครัวที่ผู้ปกครองให้คำแนะนำในการดูโทรทัศน์กับครอบครัวที่ผู้ปกครองไม่ได้ให้คำแนะนำในการดูโทรทัศน์ พบว่า ครอบครัวที่ผู้ปกครองให้คำแนะนำเด็กในการดูโทรทัศน์จะมีส่วนร่วมในการดูโทรทัศน์ของเด็ก โดยผู้ปกครองได้ดูโทรทัศน์กับเด็กและได้พูดคุยกับเด็กเกี่ยวกับรายการโทรทัศน์ ในขณะที่ครอบครัวที่ผู้ปกครองไม่ได้ให้คำแนะนำในการดูโทรทัศน์ พบว่า ผู้ปกครองที่ไม่ได้มีส่วนร่วมด้วยวิธีพูดคุยกับเด็กเกี่ยวกับรายการโทรทัศน์จะไม่มีการให้คำแนะนำในการดูโทรทัศน์

นอกจากนี้ในเรื่องการควบคุมการดูโทรทัศน์ พบว่าผู้ปกครองทั้งที่ให้คำแนะนำกับผู้ปกครองไม่ได้ให้คำแนะนำในการดูโทรทัศน์ ผู้ปกครองจะเน้นการควบคุมเรื่องเวลามากกว่าเนื้อหา เพราะผู้ปกครองเห็นว่าเด็กยังไม่มีวินัยในเรื่องเวลาดีพอ ถ้าไม่ใช้การควบคุมเวลาในการดูโทรทัศน์อาจทำให้เด็กดูโทรทัศน์ติดแล้วนอนตื่นไปโรงเรียนสาย และทำให้เสียสมาธิในการเรียน

6.2 การอภิปรายผล

6.2.1 ลักษณะการดูโทรทัศน์ของเด็กในปัจจุบัน

จากการวิจัยครั้งนี้ พบว่าสังคมไทยมีลักษณะเป็นครอบครัวเดี่ยวมากขึ้น เด็กส่วนใหญ่มีแนวโน้มในการดูโทรทัศน์คนเดียวมากขึ้น หรือดูกับน้องหรือกับเพื่อนมากขึ้น การดูโทรทัศน์ของเด็กยังเน้นการดูเพื่อความบันเทิงเป็นหลัก

การวิจัยนี้พบว่า รายการโทรทัศน์ที่เด็กดู พบว่าส่วนใหญ่จะเป็นรายการประเภทบันเทิง เช่น ละครหลังข่าว หรือละครทั่วไปที่ผู้ใหญ่ดู สำหรับละครขบวนการปุกปุย และละครวัยชนคนมหัศจรรย์ จากการสอบถามพบว่าเด็ก ๆ ชอบดูทั้ง 2 ประเภทรายการนี้มาก เพราะตัวละครเป็นเด็กในวัยเดียวกัน และมีเนื้อหาหรือการดำเนินเรื่องที่น่าสนใจ มีการเล่นเป็นตอน ๆ สำหรับวันเสาร์-อาทิตย์เด็ก ๆ จะติดละครโกมินทร์ ซึ่งเป็นละครจักร ๆ วงศ์ ๆ ในขณะที่รายการเด็กอื่น ๆ หรือรายการสำหรับเด็ก เด็ก ๆ ไม่ค่อยดูเพราะไม่ครอบคลุมอายุเด็กและเป็นเพียงแค่รายการ

สำหรับเด็กในเมืองกลุ่มหนึ่งเท่านั้น ดังนั้นการใช้สื่อเพื่อให้เข้าถึงเด็กกลุ่มเป้าหมาย จะต้องเอาเด็กที่มีอายุเท่ากันหรือใกล้เคียงกันมานำเสนอ จึงจะสามารถดึงดูดความสนใจหรือเข้าถึงเด็ก ๆ ในกลุ่มเป้าหมายได้

6.2.2 ความแตกต่างในการใช้สื่อโทรทัศน์ของวัยเด็กตอนต้นและวัยเด็กตอนกลาง

จากการสัมภาษณ์และสังเกตพบว่าเด็กอายุระหว่าง 2-5 ปี หรือวัยเด็กตอนต้น จะมีการใช้สื่อโทรทัศน์ในระดับที่ไม่มาก และจะชอบเล่นกับเพื่อน ๆ มากกว่าการดูโทรทัศน์ ถ้าเด็กในวัยนี้จะดูโทรทัศน์ก็จะดูรายการตามผู้ใหญ่ดู เพราะรายการสำหรับเด็กในช่วงวัยนี้มีน้อย ขณะที่รายการสำหรับเด็กช่วงอายุ 6-9 ปี หรือวัยเด็กตอนกลางจะมีรายการโทรทัศน์ที่น่าสนใจมากกว่า และเด็กในวัยนี้เริ่มมีความคิดเป็นของตัวเองรวมถึงการดูโทรทัศน์ เด็กจะเลือกดูรายการต่าง ๆ ตามความสนใจ

นอกจากนี้ เด็กที่มีช่วงวัยต่างกันจะเปิดรับรายการที่ต่างกัน เช่น วัยเด็กตอนต้นชอบดูการ์ตูน ขณะที่วัยเด็กตอนกลาง จะชอบดูรายการต่าง ๆ ที่มีความหลากหลายมากขึ้น รวมถึงเด็กในวัยนี้จะดูรายการที่ผู้ใหญ่ดู เด็กวัยนี้จะชอบดูละครที่มีตัวแสดงเป็นเด็กในวัยเดียวกัน และมีความสนใจข่าวเหตุการณ์ที่ทุกคนกำลังให้ความสนใจหรือข่าวใหญ่ในขณะนั้น เช่น ข่าวคลื่นยักษ์สึนามิ

6.2.3 ลักษณะการดูโทรทัศน์ของผู้ปกครอง

ผู้ปกครองทุกคนเชื่อว่าตนเป็นตัวอย่งที่ดีในการดูโทรทัศน์ เพราะดูรายการที่มีสารประโยชน์ เช่น รายการข่าวและสารคดี ซึ่งในความเป็นจริงแล้วผู้ปกครองไม่ได้ตั้งใจเป็นแบบอย่างในการดูโทรทัศน์เท่าใดนัก เพราะรายการข่าวสาร สาระต่าง ๆ ที่ผู้ปกครองชอบดูนั้น เป็นเพียงความสนใจส่วนตัวมากกว่า ผู้ปกครองจะไม่บังคับหรือควบคุมเด็กในเรื่องเนื้อหาที่ดู แต่จะปล่อยให้การดูโทรทัศน์ของเด็กเป็นไปตามความสนใจ เพราะเชื่อว่าเด็กโตพอที่จะมีวิจารณญาณเป็นของตัวเองแล้ว และผู้ปกครองบางคนเชื่อว่าทางสถานีได้คัดกรองเนื้อหามาแล้ว ผู้ปกครองจะให้การอธิบายเมื่อเด็กถามเท่านั้น

นอกจากนี้ยังพบว่า เด็กวัย 2-6 ปี มักจะดูรายการตามผู้ปกครอง เพราะเด็กในวัยนี้ยังเป็นวัยแห่งการเรียนรู้สิ่งแวดล้อมรอบตัว ขณะที่เด็กวัย 6-9 ปี เป็นวัยแห่งการเรียนรู้ในสังคมที่กว้างขึ้น เด็กเริ่มมีเพื่อนมากขึ้น มีความสนใจเป็นของตัวเอง รวมถึงการเลือกดูรายการโทรทัศน์ต่าง ๆ ตามความสนใจ และผู้ปกครองมักจะดูรายการโทรทัศน์ตามที่เด็กดูมากกว่าที่จะคัดเลือกเนื้อหา รายการโทรทัศน์ที่เหมาะสมกับเด็ก จึงส่งผลให้ผู้ปกครองไม่ได้เป็นแบบอย่างในการใช้สื่อโทรทัศน์เท่าใดนัก

6.2.4 สาเหตุที่ผู้ปกครองส่วนใหญ่นิยมใช้วิธีการควบคุมเวลาเด็กในการดูโทรทัศน์

เมื่อเด็กอายุน้อย เด็กจะใช้สื่อในปริมาณน้อย เพราะเด็กชอบเล่นหรือทำกิจกรรมอื่นมากกว่าการดูโทรทัศน์ ทำให้ผู้ปกครองจึงไม่มีการควบคุมมากเท่ากับเด็กโต ขณะที่เด็กโตจะเริ่มใช้สื่อมากขึ้น รวมถึงการรู้จักเลือกและติดตามดูรายการที่ตนสนใจ ซึ่งการใช้สื่อโทรทัศน์ของเด็กโตบางครั้งกลายเป็นคู่แข่งสำคัญในการแย่งเวลาในกิจวัตรประจำวันของเด็ก เช่น การเรียน หรือ การพักผ่อนของเด็ก พ่อแม่ผู้ปกครองที่เป็นห่วงผลการเรียนเด็กจึงเข้ามาควบคุมเวลาการในการดูโทรทัศน์ ในขณะที่เด็กเล็กหรือเด็กอายุน้อยผู้ปกครองจะใช้โทรทัศน์เพื่อเป็นที่เลี้ยงเด็ก จึงไม่มีการควบคุมการดูโทรทัศน์เท่าใดนัก

6.2.5 รายการโทรทัศน์ที่เด็กและผู้ปกครองเปิดรับร่วมกัน

สำหรับการวิจัยครั้งนี้พบว่ารายการที่เด็กและผู้ปกครองดูร่วมกันนั้นมักเป็นรายการที่ให้ความรู้และความบันเทิง หรือ ที่เรียกว่า รายการสาระบันเทิง (Edutainment) นั่นเอง ส่งผลให้ผู้ผลิตรายการโทรทัศน์ในปัจจุบันนิยมผลิตรายการในลักษณะนี้มากขึ้น สถานีแต่ละสถานีแข่งขันกันเพิ่มรายการสาระบันเทิงเข้าไปในผังรายการมากขึ้น ซึ่งโดยส่วนใหญ่อ้างว่าเพื่อเป็นการตอบสนองนโยบายการใช้สื่อของรัฐ แต่แท้ที่จริงแล้วแอบแฝงมาด้วยผลประโยชน์ทางธุรกิจเป็นหลัก เพราะรายการส่วนใหญ่ออกมาในลักษณะรูปแบบซ้ำ ๆ กัน เช่น รายการ reality โชว์ ซึ่งถ้าหากพิจารณาแต่ละรายการที่กำลังแพร่ภาพกันอยู่ทุกวันนี้จะพบว่ามีเพียงไม่กี่รายการเท่านั้นที่เกิดจากความตั้งใจและมีฝีมือของผู้ผลิต ดังนั้นหน้าที่ในการเรียกร้องสิทธิผู้บริโภคจึงควรเริ่มจากสถาบันครอบครัว โดยเริ่มจากการดูโทรทัศน์ร่วมกับเด็ก เด็กที่มีผู้ปกครองดูโทรทัศน์ด้วยนั้นจะเป็นโอกาสดีที่ผู้ปกครองจะได้แนะนำ หรือชี้แนะว่ารายการใดควรดูและรายการใดไม่ควรดู เพราะ

เหตุใด สิ่งที่โทรศัพท์สนัสน์ออกมานั้นดีหรือไม่ดีอย่างไร สามารถไขข้อข้องใจให้แก่เด็กได้ทันทีที่เห็น
ในโทรศัพท์ ทั้งยังเป็นการเสริมสร้างความสัมพันธ์กันในครอบครัวให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น

งานวิจัยนี้สนับสนุนผลการวิจัยเชิงสำรวจบางประการ เรื่อง ความคิดเห็นของพ่อแม่
ผู้ปกครองต่อบทบาทของครอบครัวในการควบคุมสื่อโทรศัพท์ ของ สำนักวิจัยเอแบคโพลล์
มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ ที่พบตรงกันในเรื่องการควบคุมพบว่า ผู้ปกครองมักควบคุมเวลาในการ
ดูโทรศัพท์ของเด็กไม่ให้ ดูโทรศัพท์เด็กจนเกินไปมากกว่าการควบคุมเรื่องเนื้อหาโทรศัพท์ที่เด็กควร
จะดู นอกจากนี้ยังเห็นตรงกันว่า สาเหตุที่ผู้ปกครองมักให้อิสระเด็กในการเลือกดูรายการก็เพื่อ
เป็นการเปิดโอกาสให้เด็กได้เรียนรู้เรื่องราวความเป็นจริงในสังคม อยากให้เด็กเกิดการเรียนรู้ด้วย
ตัวเอง โดยมีผู้ใหญ่คอยแนะนำ ซึ่งตัวแปรสำคัญที่สามารถอธิบายได้ว่าทำไมผู้ปกครองจึงมักใช้
วิธีการดังกล่าวในการมีส่วนร่วมในการดูโทรศัพท์ของเด็ก เมื่อศึกษาด้วยวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ พบว่า
เรื่องเวลา เป็นตัวแปรสำคัญที่สุดที่ทำให้ผู้ปกครองเลือกใช้วิธีดังกล่าว

สำหรับผลการวิจัยที่ไม่ตรงกันคือ จากการสำรวจของเอแบคโพลล์พบว่า เด็กอายุ 3-12 ปี
ใช้เวลาว่างช่วงปิดเรียนในการดูโทรศัพท์มากที่สุดรองลงมา คือ เล่นกับเพื่อน แต่การวิจัยด้วยวิธี
คุณภาพในกลุ่มตัวอย่างเด็กอายุ 2-9 ปีพบว่า การเล่นกับเพื่อน คือกิจกรรมเวลาว่างที่เด็กทำมาก
ที่สุด รองลงมาคือการดูโทรศัพท์

จากผลการวิจัยครั้งนี้สนับสนุนกับผลการวิจัยบางประการของ ทิชา แสงเล็ก (2540)
ที่ศึกษาบทบาทของผู้ปกครองที่มีต่อการควบคุมพฤติกรรมการดูวิทยุโทรศัพท์ของเด็ก ผลการ
สำรวจพบว่าผู้ปกครองเป็นแบบอย่างที่ดีในการดูโทรศัพท์ ร่วมกับบุตรหลาน โดยอธิบายในเรื่องที่
ควรอธิบาย และสอนให้รู้ว่าเรื่องไหนเป็นเรื่องจริง เรื่องไหนเป็นเรื่องสมมติ แต่ไม่เคยกำหนด
กฎเกณฑ์ในการดู เด็กสามารถเลือกรายการที่ต้องการดูเองได้ เมื่อใช้วิธีการเข้าไปศึกษาด้วยการ
สัมภาษณ์และสังเกตการณ์แล้ว พบว่า ผู้ปกครองเป็นแบบอย่างที่ดีในการดูโทรศัพท์ คือ จะดู
รายการประเภทข่าว และสารบันเทิง แต่ก็จะไม่บังคับให้เด็กต้องดูตาม เพียงแต่จะใช้วิธีการดู
โทรศัพท์ให้เห็นเป็นตัวอย่าง ซึ่งจากการสังเกตของผู้วิจัยแล้วพบว่าการดูโทรศัพท์ในลักษณะ
ดังกล่าว เป็นเพียงความสนใจส่วนตัวของผู้ปกครองในการดูโทรศัพท์มากกว่าความตั้งใจเป็น
แบบอย่างที่ดีในการดูโทรศัพท์ของเด็ก ผู้ปกครองจะพูดอธิบายให้เด็กฟังต่อเมื่อเด็กถามเท่านั้น
ผู้ปกครองจะไม่อธิบายให้เด็ก ๆ ฟังถ้าไม่มีเวลาดูด้วย หรือผู้ปกครองเห็นว่าเด็กโตพอที่จะมี
วิจารณญาณเองได้แล้ว เด็ก ๆ จะมีอิสระในการดูโทรศัพท์ โดยไม่มีกำหนดกฎเกณฑ์ใด ๆ ในการ
ดูโทรศัพท์นอกจากการกำหนดเวลา

ผลการศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการดูแลโทรทัศน์ครั้งนี้ยังสนับสนุนกับผลการวิจัยของ บัณฑิตา ทองสิมา (2536) ที่ศึกษาเรื่องการให้โทรทัศน์ของเด็กภายในครอบครัวที่พบว่า เด็กไม่ใช่ผู้รับสารที่เฉื่อยชานิ่งเฉย เพราะเด็กรู้จักเลือกรับและใช้ประโยชน์จากโทรทัศน์ในรูปแบบต่าง ๆ ได้ ซึ่งจะพบมากในเด็กโต

การวิจัยนี้ยังเห็นด้วยกับการศึกษาของ Austin et al. (1999) ที่ได้ศึกษาเรื่องผู้ปกครองมีวิธีการจัดการกับสื่อโทรทัศน์อย่างไร และทำไมถึงทำเช่นนั้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างเด็กและผู้ปกครองในระหว่างการดูโทรทัศน์ รวมถึงปัจจัยแวดล้อมต่าง ๆ ที่มีอิทธิพลต่อการใช้สื่อแตกต่างกันไป พบว่าผู้ปกครองที่มีทัศนคติที่ดีกับโทรทัศน์ คือ ผู้ปกครองเชื่อว่าโทรทัศน์มีประโยชน์ต่อการเรียนรู้ และจะใช้สื่อด้วยรูปแบบวิธีการต่าง ๆ เพื่อสนองความต้องการและผู้ปกครองมักจะดูโทรทัศน์ร่วมกับเด็ก โดยเฉพาะในช่วงเวลาทองของรายการโทรทัศน์ เพราะมีรายการให้เลือกดูได้อย่างหลากหลาย ผู้ปกครองเหล่านี้เห็นว่าโทรทัศน์มีประโยชน์กับเด็ก

จากการศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการดูแลโทรทัศน์ พบว่า เมื่อผู้ปกครองได้ดูโทรทัศน์กับเด็ก ผู้ปกครองส่วนใหญ่จะพูดคุยเกี่ยวกับเนื้อหาที่กำลังดูในโทรทัศน์และให้คำแนะนำเด็กไปด้วย ซึ่งผู้ปกครองในลักษณะดังกล่าวจะมองสื่อโทรทัศน์ในแง่ดี ผู้ปกครองกับเด็กมักมีความสนใจในรายการเดียวกัน และผู้ปกครองจะมีลักษณะการให้คำแนะนำเด็กในการดูโทรทัศน์แบบยอมรับ เมื่อเห็นว่ารายการที่กำลังดูด้วยกันนั้นสนับสนุน หรือส่งเสริมเรื่องเกี่ยวกับคุณธรรม จริยธรรม หรือคำสอนของผู้ปกครอง

เรื่องรูปแบบการสื่อสารภายในครอบครัว จากการศึกษาของ Mcleod, Cheeffee and Wackman (1972: 50-99) ได้แบ่งความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัวออกเป็น 2 รูปแบบ คือ การสื่อสารภายในครอบครัวที่มีความสัมพันธ์ภายในครอบครัวแบบ Socio Orientation กับ Concept Orientation แต่ในงานวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการดูแลโทรทัศน์ของเด็ก ได้แบ่งรูปแบบการสื่อสารภายในครอบครัวออกเป็น 3 รูปแบบ คือ รูปแบบการสื่อสารภายในครอบครัวแบบเปิดโอกาสให้เด็กได้แสดงความคิดเห็นอย่างเปิดเผย รูปแบบการสื่อสารแบบยึดถือสังคมหรือเคารพเชื่อฟัง และได้เพิ่มเติมรูปแบบการสื่อสารภายในครอบครัวแบบผสมผสาน เพราะรูปแบบการสื่อสารภายในครอบครัวไทยบางครอบครัวมีลักษณะยืดหยุ่นไม่ได้มีรูปแบบตายตัว

นอกจากนี้ยังพบว่าครอบครัวไทยมีแนวโน้มเป็นครอบครัวเดี่ยวที่มีสมาชิกภายในครอบครัวเพียง พ่อ แม่ และ ลูก เท่านั้น และถึงแม้ว่าครอบครัวส่วนใหญ่จะมีรูปแบบการสื่อสารภายในครอบครัวแบบแบบปล่อยให้เด็กได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็นได้อย่างเปิดเผยมากขึ้น แต่เด็กยังคงต้องเชื่อฟังผู้ปกครอง เพราะวัฒนธรรมไทยสอนให้ผู้น้อยต้องเคารพและเชื่อฟังผู้ใหญ่

เรื่องรูปแบบการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการดูโทรทัศน์ของเด็ก จากการศึกษางานวิจัยต่างประเทศ ของ Rose M. Kundanis (2003: 109) ที่ได้ศึกษาและรวบรวมงานเกี่ยวกับรูปแบบของผู้ปกครองในการใช้สื่อโทรทัศน์ และได้แบ่งการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการดูโทรทัศน์ของเด็กออกเป็น 3 วิธี ด้วยกัน ดังนี้

1. Active Mediation คือ การพูดคุยกับเด็กเกี่ยวกับรายการโทรทัศน์
2. Restrictive Mediation คือ การควบคุม ตั้งกำหนดกฎเกณฑ์ รวมถึงการกำหนดเวลา หรือเนื้อหารายการ
3. Co viewing คือ การดูโทรทัศน์ร่วมกันกับเด็ก

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำแนวคิด ของ Rose M. Kundanis (2003: 109) มาเป็นแนวทางในการศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการดูโทรทัศน์ของเด็ก พบว่า เกือบทุกครอบครัวผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการดูโทรทัศน์กับเด็กมากกว่าหนึ่งวิธี ขึ้นอยู่กับเวลาและโอกาส เช่น ผู้ปกครองที่ดูโทรทัศน์ร่วมกับเด็ก มักใช้วิธีการพูดคุยกับเด็กเกี่ยวกับรายการที่กำลังดูเมื่อเห็นว่าเนื้อหารายการที่น่าเสนอนั้นมีประโยชน์ ขณะเดียวกันก็อาจใช้การควบคุมเวลาในการดูของเด็กด้วย เมื่อผู้ปกครองเห็นว่าเด็กยังไม่มีวินัยเรื่องเวลาในการดูโทรทัศน์

เรื่องลักษณะการให้คำแนะนำของผู้ปกครองในการดูโทรทัศน์ การศึกษานี้ได้นำแนวคิดของ Austin et al., (1999: 177) มาเป็นแนวทางในการศึกษาลักษณะการให้คำแนะนำของผู้ปกครองในการดูโทรทัศน์ ซึ่งมี 3 ลักษณะ ดังนี้ การแยกแยะ (Categorization) การยอมรับ (Validation) และการเติมเต็ม (Supplementation)

จากการศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการดูโทรทัศน์ของเด็ก พบว่า ครอบครัวที่ผู้ปกครองได้ดูโทรทัศน์กับเด็กและพูดคุยกับเด็กเกี่ยวกับรายการ จะให้คำแนะนำเด็กในการดูโทรทัศน์ โดยครอบครัวส่วนใหญ่จะให้คำแนะนำการแนะนำของผู้ปกครองในการดูโทรทัศน์ โดยเน้นการแนะนำแบบยอมรับ คือ ผู้ปกครองจะสนับสนุนให้เด็กยอมรับเมื่อเนื้อหาที่กำลังดูอยู่ใน

โทรทัศน์นั้นตรงกับความคิดตน มากกว่าการแนะนำในลักษณะอื่น นอกจากนี้ยังพบว่ามีบางครอบครัวที่ผู้ปกครองไม่ได้ให้คำแนะนำในการดูโทรทัศน์ ซึ่งสาเหตุมาจากปัจจัยหรือองค์ประกอบภายในครอบครัวแต่ละครอบครัว เช่น เรื่องเวลา และเรื่องการเรียนรู้ของเด็กกับผู้ปกครองในการดูโทรทัศน์

6.3 ข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการดูโทรทัศน์ของเด็กช่วงอายุ 2-9 ปี ซึ่งเป็นวัยเด็กตอนต้น และวัยเด็กตอนกลางที่อาศัยอยู่ในเขตสายไหม การวิจัยครั้งต่อไปน่าจะขยายการศึกษาไปยังพื้นที่อื่น ๆ ด้วย เช่น พื้นที่ในเขตบางเขน หรือ เขตบางกะปิ หรือขยายออกไปในเขตพื้นที่ต่างจังหวัด เป็นต้น และในการวิจัยครั้งต่อไปถ้าเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพในลักษณะที่ผู้วิจัยมีส่วนร่วมในกิจกรรมด้วย (Observer as participant) ผู้วิจัยควรศึกษาสภาพสังคมแวดล้อมของกลุ่มเป้าหมายก่อนว่ามีลักษณะใด เพราะสภาพสังคมของกลุ่มเป้าหมายมีส่วนเกี่ยวข้องกับการเลือกกระบวนการวิจัย ยกตัวอย่างเช่น สังคมที่มีลักษณะปิด เช่น สังคมเมือง การใช้การวิจัยคุณภาพแบบ (Observer as participant) จะมีความยากในการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายกว่าการศึกษาในสังคมกึ่งเมืองกึ่งชนบท หรือ สังคมชนบท

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย